

106 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА СКУЛПТОРКАТА ВАСКА ЕМАНУИЛОВА

За нея няма забрава
Емил Сергиев

Васка беше ярка личност — независима, самостоятелна и самовзискателна, лишена от суета и тщеславие, от външна показност и конюктурна съобразителност...

Необяснимо е как в този суров и беден край (с. Комщица, Годечко — б.а.), сред тази сиромашка природа от скали и баири може да се роди, съхрани и отгледа такъв извисен и завършен аристократ като Васка Емануилова...

Светлин Русев

Васка Емануилова е родена на 25 декември 1905 г. в с. Комщица. Баща ѝ, Емануил Игов е бил учител, по-късно свещеник. Бил е много интересна личност. Изключително културен, изучавал трудовете на философите, писали за религията. Още едно момиче, Екатерина и други две момчета, Александър и Игнат, допълват семейството на отец Емануил и Руска Апостолова. Бащата искал децата му да получат добро образование. Учат в Цариброд, с тях тръгва и майка им. После продължават в София с бащината заръка да следват медицина.

Екатерина, най-голямата от децата, завършва философия. Дълги години е била гимназиална учителка. Само Александър завършва медицина. Загива на 42 години при автомобилна катастрофа. Игнат завършва ветеринарна медицина. Той е един от най-изтъкнатите наши микробиолози. Едва 36 годишен става професор, на 53 години е избран за академик. Загива заедно със съпругата си при самолетна катастрофа край Братислава на 24 ноември 1966 г. Васка завършва Държавната художествена академия, където учи рисуване при проф. Цено Тодоров и скулптура при проф. Иван Лазаров. Тя е сред първите жени — художнички в България. След 1927 г. участва в почти всички изложби у нас и в Атина, Москва, Париж, Виена, Будапеща, Берлин...

Скулпторката Васка Емануилова е сред богоизбраните, за които няма забрава. Големият интерес, който предизвика изложбата в София през 2005 г., посветена на 100-годишнината от нейното рождение, доказва, че за нея ще се говори и пише и в бъдеще.

„Тя не умееше да се нагажда на властимащите, за да получава поръчки, но пък печелеше конкурси — споделя племенницата ѝ Елка Емануилова. — Леля Васка успяваше да преодолее трудностите благодарение на изключителната си упоритост и голяма работоспособност. Почти всеки ден е в ателието си на ул. „Цар Иван Асен II“, а вечер се събираше там с приятели. Години наред тя воюваше с общината, която искаше да отнеме ателието ѝ за... квартален магазин за плодове и зеленчуци.“

През 1939 г. младата ваятелка прави скулптурен портрет на мадам Белен, съпруга на секретаря на френската легация в София. Семейство Белен е силно впечатлено от дарбата ѝ. Осигурява ѝ стипендия за тримесечна специализация в Париж.

През 30-те години на миналия век Васка Емануилова работи със скулпторката Мара Георгиева. Творческият тандем печели два конкурса за войнишки паметници, но заради новаторските им идеи не им възлагат поръчките. Въпреки това преди 9 септември 1944 г. печелят

конкурси и по техни проекти са направени паметниците на Васил Априлов в Габрово и на загиналите във войните в село Драганово, Горнооряховско.

През социалистическия период по техни проекти са паметниците на Съветската армия в Добрич (1946 г.) и Нова Загора (1949 г.).

През 1953 г. Васка Емануилова и Мара Георгиева печелят конкурса за главната фигура в централната композиция на паметника на Съветската армия в София. В този проект залагат нестандартна идея — в центъра да има не една фигура, а три — руски войник, селянка с дете и работник. Проектът е доста критикуван, но е приет и осъществен.

„Васка Емануилова беше харизматична личност”, казват нейни приятели и колеги. Дребничка на ръст, крехка, но изключително борбена и чувствителна. Рядко честна, с невяротнo човешко достойнство, тя често помага на свои колеги, изпаднали в беда. По времето на Вълко Червенков художникът Александър Жендов изпада в немилост. Тя е единствената, която го подкрепя. Казват, че дори е вземала поръчки от издателства и е давала той да прави илюстрациите, за да може да се издържа. Осигурявала му е лекарства от чужбина, а в онова време това било опасно. В тези страшни години дребничката и крехка скулптурка е постъпвала много мъжки...

Васка Емануилова е призната за един от най-добрите майстори на скулптурния портрет и женското тяло. Теракотени фигури на голи момичета — това е нейната запазена мярка.

Малко преди смъртта си през 1985 г. Васка Емануилова дарява на Софийската градска художествена галерия (СГХГ) 89 свои скулптури от теракота и бронз, 38 рисунки и 48 акварели. През април 1984 г. на ул. „6-ти септември” № 9 в София е открита постоянна изложба с творби на Васка Емануилова, които по-късно тя дарява на СГХГ. Така приживе тя прави творбите си достояние на цялото общество.

В интервю от 5 юни 1985 г. Юлиана Недева запита Васка Емануилова защо не ходи по-често в галерията на „6-ти септември”. Васка прозорливо отговаря: „Толкова е хубава (*галерията — б.а.*), че си мисля като умра (*40 дни след това интервю, на 18 юли 1985 г. Васка умира — б.а.*) някой да не каже: „Абе, прекалено е хубаво това помещение за Васка Емануилова.” Ще ми изхвърлят работите.

За съжаление през 1994 г. галерията е затворена. Помещението е реституирано. Независимо от категоричното условие на дарителите произведенията са преместени за съхранение в СГХГ.

През декември 2006 г. е открита наново галерия „Васка Емануилова“, филиал на СГХГ (ул. „Янко Сакъзов“ 15, близо до паметника на Васил Левски). Основен фонд на галерията е творчеството на скулпторката.

„Желанието на леля Васка беше до творбите ѝ да имат достъп всички“, спомня си племенничката ѝ Елка Емануилова.

В края на лятото на 2010 г. галерията представи експозицията „Васка Емануилова за творческия процес — от рисунката до скулптурата“. Наред с представените рисунки и скулптури в изложбата с ярко присъствие се нарежда и сбирката от творби на Васка Емануилова, дарени на 21 април 1987 г. на община Годеч от сестра ѝ Екатерина.

Дарението „Годеч“ за първи път е показано пред широка публика в галерията през 2008 г.

„Гостуването на творбите от това дарение е повод за радост, продиктувана от възможността да бъде видян с нови очи един значим творец и да се допълни и обогати натрупаното познание за Васка Емануилова“, казва скулпторът Николай Бошев.

В края на декември 2010 в галерия „Васка Емануилова“ бе открита изложбата „Архивът: разкази“. Кураторът на експозицията Владия Михайлова

ми показва писмо на Васка Емануилова от 25 май 1963 г. до ЦК на БКП с копие до Съюза на българските художници. Поводът за това писмо е награждаването ѝ със званието „заслужил художник“. Изказвайки благодарност за оказаната ѝ голяма чест, тя самата е смутена, че то се дава на нея преди други „колеги художници, които имат много по-големи заслуги за разво̀я на нашето изобразително изкуство...“. По-нататък Васка пише: „Това подценяване на ... мои колеги по отношение само на моето награждаване ме кара да не се чувствам щастлива от тая голяма чест, която ми се даде. Тези ми чувства не са резултат на някаква сантименталност или преднамерена скромност, а само чувство на справедливост.“

От това писмо разбираме колко силно усещане за справедливост е имала Васка Емануилова. И още — че е била един изключително честен човек!

Авторът благодари за оказаната помощ при изготвянето на материала на доц. д-р Елка Емануилова, племенница на Васка Емануилова и със съдействието на: Тодор Манов, кметски наместник на селата Комицица, Смолча и Бърля; проф. д-р Ламбо Георгиев, заместник ректор на Тракийския университет в Стара Загора (1983 – 1989) и декан на Ветеринарномедицинския факултет в същия университет (1996 – 1999); Николина Каралева, краевед, бивша учителка по история в годечките училища.

Гроздобер, 1940 г., теракота, 107x47x45, подпис на основата, вляво: В. Емануилова, СГХГ, дарение от Васка Емануилова, инв. № 72

Голо тяло (Край извора), 1968 г., теракота, 87x140x70, подпис и дата на основата, отпред, вдясно: В. Емануилова 1968 IX, СГХГ, дарение от Васка Емануилова, инв. № 58, юбилейна изложба 1976 г.

Миеща се, 1965 г., теракота, 20x12x20, подпис на основата, вдясно: В. ЕМАН, СГХГ, дарение от Васка Емануилова, инв. № 69

